

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XX

Yayın Komisyonu:

Prof. Dr. Necati ÖNER (*Dekan*)

Prof. Muhammed TANCİ

Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU

Doç. Dr. Talât KOÇYİĞİT

Doç. Dr. Gültekin ORANSAY

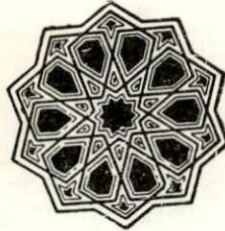
Doç. Dr. Esat COŞAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XX

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XX

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ.ANKARA-1975

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
Muhsin BALAKBABALAR, <i>Ord. Prof, Hilmi Ziya Ülken</i>	V
Muhsin BALAKBABALAR, <i>Mehmet Karasan</i>	XXIII
Muhsin BALAKBABALAR, <i>İki Dost</i>	XXVI
<i>Prof. Muhammed B. Muhammed Tavit Et-Tancı</i>	XXVIII
<i>Dr. Ragıp İmamoğlu</i>	XXXI
<i>Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY, Arkadaşım Muhammet Tancî</i> ..	XXXIII
<i>Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU, İnkârcılıktan Doğan</i> <i>Bunalımlar</i>	1
<i>Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU, İslam'da Ahlâk Mese-</i> <i>lesi</i>	13
<i>Prof. Dr. Cavit SUNAR, Madde ve Ruh Hakkında Birkaç</i> <i>Söz</i>	21
<i>Prof. Dr. Şakir BERKİ, İslâm Hukukunun Ana Hatları .</i>	53
<i>Prof. Dr. Mubahat Türker KÜYEL, Değer ve Fârâbî ....</i>	71
<i>Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, Kur'anda İnsanın Yaratılış</i> <i>Sahnesinin Düşündürdükleri</i>	85
<i>Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, Ye'cüc-Me'cüc ve Türkler .</i>	97
<i>Doç. Dr. Süleyman ATEŞ, Kur'ân-ı Kerim'e Göre Evrim</i> <i>Teorisi</i>	127
<i>Doç. Dr. Süleyman ATEŞ, İmamiyye Şiasının Tefsir An-</i> <i>layışı</i>	147
<i>Dr. Mustafa FAYDA, El-Huzâi'nin Tahric'inin Neşredilme-</i> <i>yen Son Bölümü</i>	173

	Sayfa
Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>İslâm Ülkelerinin Yakın Tarihi</i> . . .	199
Dr. Ethem Ruhi FİĞLALİ, <i>Hâriciliğin Doğuşuna Tesir Eden Bazı Sebepler</i>	219
Hüseyin AYDIN, <i>Niçin İslâm Felsefesi Vardır?</i>	249
Mustafa SABRÎ-Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Vahdet'ül-Vucud</i>	257
Prof. Dr. M. Yusuf MUSA, <i>Tâbî'ilerin Fıkıh Anlayışları</i> (Çeviren: Dr. Abdulkadir ŞENER).	275
Fauzi M. NAJJAR, <i>Fârâbi'nin Siyasi Felsefesi ve Şiilik</i> (Çeviren: Mehmet DAĞ)	293
Abdu'l-Fettâh Ebû GUDDE, <i>Halk'ı Kur'an Meselesi</i> (Çeviren Mücteba UĞUR).	307
Jean DELAY-Pierre PİCHOT, <i>Psikolojinin Tanımları. Metodları ve Komşu Disiplinlerle İlgileri</i> (Çeviren Erdoğan FIRAT).	323

ORD. PROF. HİLMİ ZİYA ÜLKEN

Hazırlayan: Muhsin BALAKBALAR¹

1901 yılında İstanbul'da doğdu. Tefeyyüz ibtidai ve rüşdiyesinde ve İstanbul Lisesi'nde (Sultanî), Mülkiye'de (Siyasal İlimler Fak.) tahsil etti. 1921 de mezun oldu. Edebiyat Fak. de Coğrafya Asistanlığı yaptı (1921-1924). Bursa Lisesi Coğrafya Öğretmeni (1921) az sonra Ankara Lisesi Felsefe öğretmeni ve Ankara Öğretmen Okulu Tarih Öğretmeni tayin edildi (1924-1926). Bu devre içinde Maarif Vekâleti İstatistik Müdürü oldu (1925-1926). Talim ve Terbiye Heyeti Tercüme Bürosu üyeliğine, oradan İstanbul Kız öğretmen Okulu Psikoloji ve İstanbul Erkek Lisesi Felsefe Öğretmeni tayin edildi (1926-1930). Daha sonra

¹ Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 229-230, C 20 Ağustos-Eylül 1974 de yayımlanmış olan Aziz Hocamızın eserlerinin listesi düzeltilmiş ve eksiklikleri tamamlanmaya çalışılmıştır.

VI

Galatasaray ve Kabataş Liseleri Felsefe ve Sosyoloji Öğretmeni oldu (1933). İstanbul Üniversitesi'ne Türk Tefekkürü Tarihi Doçenti tayin edildi (1933-1936). Habilitation İmtihamı geçirdi. Türk Fikir Tarihi ile birlikte İctimaî Doktrinler Tarihi okuttu. 1941 de Edebiyat Fakültesi'ne Felsefe Profesörü tayin edildi. Fiilen Sosyoloji ve Ahlâk okuttu. 1944-1948 arasında ek görev olarak Teknik Üniversite Sanat Tarihi Profesörlüğü yaptı. 1945-1950 arasında Sosyoloji dışında Değerler Nazariyesi derslerini (Edebiyat Fakültesi'nde) verdi. 1951 de kürsülerin kurulması üzerine Sosyoloji kürsüsü başkanlığına getirildi. Ahlâk Dersi Sistemantik Felsefe Kürsüsü'ne bağlandı. 1955 de ek görev olarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe Profesörü tayin edildi. 1957 de Ordinaryüs Profesörlüğe yükseltildi. 1960 da İstanbul'daki kadrosu kaldırıldı. Aslı görevi Ankara Üniversitesi'ne nakledildi. 1962 de Kanun'un düzeltilmesi üzerine İstanbul'daki vazifesi iade edildi. Fakat bu vazifeyi kabul etmedi ve Ankara Üniversitesi'ndeki görevi olan Sistemantik Felsefe Profesörlüğünde kaldı. 1964-1965 yılında ek görev olarak İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsünde Felsefe Dersleri okuttu. 1971 de Eğitim Fakültesi'nde İlim Felsefesi okuttu. 1973 yılı Temmuz ayında emekli olan kıymetli Hocamız, 5 haziran 1974 de Allah'ın Rahmetine kavuştu.

Yabancı dil olarak Fransızca, İngilizce, Almanca ve Arapça bilmekteydi.²

BASILMIŞ ESERLERİ

- 1- İctimâiyât Hakkında İbdidâi Ma'lûmat (G. Richard'dan terc.) İstanbul, Devlet Mat., 1924.
- 2- Umûmî Ruhîyât (Genel Psikoloji); İstanbul, Darülfünun Mat. 1928 (Taşbasması)
- 3- Felsefe Dersleri; Bilgi ve Vücut Nazariyeleri; İstanbul, İlhamî-Fevzi Lütfi Mat.; 1928.
- 4- Aşk Ahlâkı; İstanbul, Ekspres Mat.; 1931.
- 5- Felsefe Yıllığı 2. Baskı: 1931-1932; İstanbul, Türkiye Mat.; 1931.

² Merhum Profesörün daha geniş olarak yazmış olduğu biyografisi için bk. Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler, IV. c., s. 1678-1687, Mars matb. Ank. 1968-1969.

- 6- Umûmî İctimâiyât; İstanbul, Ebü'z-Ziya Mat.; 1931.
- 7- Türk Tefekkür Tarihi (2 C.): I.C. İstanbul, Ebü'z-Ziya Mat.; 1932 II.C.: İstanbul Ebü'z-Ziya Mat.; 1933.
- 8- İnsanî Vatanperverlik; İstanbul, Güneş Mat., 1933.
- 9- Te'lifciliğin Tenâkuzları (Mülkiye Mecmuasından ayrı baskı); İstanbul. Hâmidbey Mat.; 1933.
- 10- Yeni İlmî Zihniyet (Gaston Bachelard'dan terceme); İstanbul, Vakıt Mat.; 1934.
- 11- İlim ve Felsefe (Schlick'den terceme); İstanbul, Vakıt Mat.; 1934.
- 12- Felsefe Yıllığı: 1934-1935; İstanbul, Bozkurt Mat.; 1935.
- 13- Türk Filozofları Antolojisi: I.C.; İstanbul, Şirket-i Mürettibiye Mat.; 1935.
- 14- Uyanış Devirlerinde Tercemenin Rolü; İstanbul, Vakıt Mat.; 1935.
- 15- Türk Mistisizmi'ni Tedkike Giriş; İstanbul, Akşam Mat., 1935.
- 16- Metafizik (Aristo'dan Terceme; 1. Kitap); İstanbul, Vakıt Mat.; 1935.
- 17- Yirminci Asır Filozofları; İstanbul, Ahmed Saîd Mat.; 1936.
- 18- İlliyet Mes'elesi ve Diyalektik; Ankara, 1938.
- 19- Fârâbi (Kıvameddin Burslan ile birlikte); İstanbul, 1940.
- 20- Türk Tarihinde Mezheb Cereyanları (T. Harimî'nin Kitabına not); İstanbul, Ahmed Saîd Mat.; 1940.
- 21- İctimâî Doktrinler Târihi; İstanbul, Yeni Devir Matbaası; 1940.
- 22- İbn-i Haldûn (Ziyaeddin Fındıkoğlu ile birlikte); İstanbul, Ahmed Saîd Mat.; 1941.
- 23- Posta Yolu ("İnsan Medd ü Cezri" adlı seri romanının 3. ki.); İstanbul, Şirket-i Mürettibiye Mat.; 1941.
- 24- Rüzgâr Gibi Geçti (M. Mitchell'den Avnî İnsel'le birlikte); İstanbul, 1941 (3 Cilt bir arada).

VIII

- 25- Şeytanla Konuşmalar (Hiciv); İstanbul, Ülkü Mat.; 1942.
- 26- Mantık Tarihi; İstanbul, Rıza Coşkun Mat.; 1942.
- 27- Lojik Prensipleri ve Muâsır Tenkîd (Arnold Reymond'dan terc.) Ankara Maarif Mat.; 1942.
- 28- Ziya Gökalp; İstanbul, Ahmed Saîd Mat.; 1942.
- 29- Dinî Sosyoloji; İstanbul, İbrahim Horoz Basımevi, 1943.
- 30- Resim ve Cem'iyet; İstanbul, Üniversite Kitabevi, 1943.
- 31- Emil (J.J. Rousseau'dan kısaltılarak terc.; A.R. Ülgener; S. Güzey ile birlikte); İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1943.
- 32- Yarım Adam ("İnsan Medd ü Cezri" adlı seri romanın 2. kitabı); te'lif İstanbul, Şirket-i Mürettibiye Mat.; 1943.
- 33- İçtimaî üst yapı olarak Hukuk Tetkiklerine giriş; İstanbul Latif Dinçbaş Basm.; 1943.
- 34- Sosyoloji; İstanbul, 1943.
- 35- Yahûdi Mes'alesi; İstanbul, Râsid Bütün Mat.; 1944.
- 36- Milletlerin Uyanışı; İstanbul, 1945.
- 37- İslâm Düşüncesi; İstanbul, Rıza Coşkun Mat.; 1946.
- 38- Ahlâk; İstanbul, M. Sâdık Kâğıtçı Mat.; 1946.
- 39- Sosyolojiye Giriş; İstanbul, Üçler Basımevi, 1947.
- 40- İslâm Medeniyetinde Tercemeler ve Te'sirleri ("Uyanış Devirlerinde Terceme'nin Rolü" adlı kitabın 2. Baskısı); İstanbul, Vakıf Mat.; 1947.
- 41- Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu (E. Boutroux'dan terc.); İstanbul, Devlet Mat.; 1947.
- 42- Millet ve Târih Şuûru; İstanbul, Pulhan Mat.; 1948.
- 43- İslâm San'atı; İstanbul, Teknik Üniversite Mat.; 1948.
- 44- Şerh-i Rubaîyât-ı Melûl; İstanbul, Millî Mecmua Basımevi; 1951.
- 45- Tarihi Maddeciliğe Reddiye; I. Baskı: İstanbul, Kardeşler Mat. 1951. II. Baskı İstanbul, Hamle Mat.; 1963.

- 46- Fârâbî Tedkikleri (Kollektif Kitap); İstanbul, 1951.
- 47- Humanisme et Education en Orient et en Occident (1951 New York- Delhi Kolokyomu'nun (11 kişilik) müşterek eseri; bir faslı H.Z. Ülken'e âid); Paris, 1952; UNESCO yayımı.
- 48- La Pensée de l'İslâm ("İslâm'da Düşünce"; Yazar ve Gauthier Dubois tarafından Fransızca'ya terceme); İstanbul, Fakülteler Mat.; 1953.
- 49- Qosta b. Luga, (El-Ba'labakki, 820-912): Kitab al-Fark Bayn ar-Ruh va'n-Nafs. (Le Livre de la difference entre L'esprit et l'âme) edité, étudié et annoté par H.Z. Ülken. İst. 1953
1953 İbrahim Horoz Basımevi. "İst. Üniv. Ed. Fak. Yay. No: 552".
- 50- Les Opuscules d'Avicenne (Arabca metin; Fransızca özet);
I. Kısım Arabca = 87 sf.; Fransızca = 46 sf.
II. Kısım: Arabca = 159 sf.; Fransızca = 40 sf. 1954.
- 51- İslâm Düşüncesine Giriş; İstanbul, İbrahim Horoz Mat.; 1954.
- 52- Sosyolojinin Problemleri; İstanbul, Hüsn-i Tabiat Mat.; 1955.
- 53- Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretimi ve Araştırmaları, İstanbul, 1956.
- 54- Veraset ve Cem'iyet; İstanbul, Kutulmuş Mat.; 1957.
- 55- İslâm Felsefesi Tarihi (I. Kısım); İstanbul, Osman Yalçın Mat.; 1957.
- 56- Felsefeye Giriş; 1. C.; 1. Baskı: Ankara, Ajans Türk Mat.; 1957.
11. Baskı: Ankara, Üniversite Mat.; 1963.
- 57- Felsefeye Giriş (2. C., 1. Baskı); Ankara, Mars Mat.; 1958.
- 58- Colloque Orient - Occident (Kollektif eser; bir faslı H.Z. Ülken tarafından); Bruxelles, 1958; UNESCO Yayımı.
- 59- Siyasî Partiler ve Sosyalizm; İstanbul, 1963.
- 60- Bilgi ve Değer; Ankara; Aytemiz Kitabevi. 1956.
- 61- Etika (Spinoza'dan terceme); 1. Baskı: Ankara, Devlet Mat.; 1946
11. Baskı: M. Eğ. Basımevi; 1965.

- 62- Turkish Architectures (A. E. Uysal, Suud Kemal Yetkin ve Neş'et Çağatay ile beraber terceme); Ankara, Üniversite Basımevi; 1965.
- 63- Değerler, Kültür ve San'at; İstanbul, Kâğıt ve Basım İşleri Mat.; 1965.
- 64- Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi (2 C.); Konya, Ahmed Said Mat.; 1966.
- 65- Eğitim Felsefesi; İstanbul, Milli Eğitim Basımevi; 1967.
- 66- Humanisme des Cultures (Fransızca); Ankara, Üniversite Basımevi, 1967.
- 67- İslâm Felsefesi Kaynakları ve Te'sirleri; Ankara, Ajans-Türk Mat. 1967.
- 68- Bilgi ve Değer; Kürsü Yayınları, Ankara, Aytemiz Kitabevi, 1964-65.
- 69- Varlık ve Oluş; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Yayınlarından, Ank. Üniv. Basımevi, 1968.
- 70- İlim Felsefesi I.; Ank. Üniv. Eğitim Fak. Yay., Ankara Başnur Mat.; 1969.
- 71- Sosyoloji Sözlüğü; Talim ve Terbiye Dairesi Yay.; Milli Eğt. Basımevi 1969.
- 72- Toplum yapısı ve Soyaçekme; Doruktekin yayını İst. 1971 (Veraset ve Cemiyet adlı kitabın sadeleştirilmiş, Düzeltilmiş 2. Bas.)
- 73- Aşk Ahlakı; Demirbaş Yayını, Sevinç Matb., Ankara 1971. (İlaveli Sadeleştirmiş 3. Baş)
- 74- Genel Felsefe Dersleri; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Yay.; Ank. Üniversite Basımevi 1972.

FRANSIZCA MAKALELER VE TEBLİĞLER

- 1- La Formation des villes dans l'Empire Ottoman (1939 Bükreş 14. Milletlerarası yarım kalmış Sosyoloji Kongresi).
- 2- Deux aspects des êtres, Les Artes du 10. Congrès Int. de philosophie 1948 Amsterdam (Felsefe Arkivi, C. II, Sayı. 3, İst. 1949).

- 3- L'Idée du temps dans la philosophie d'Ebu'l-Berekât el-Bağdadi (10. Congrès Intern. de Philosophie, 1948).
- 4- Relations et différences entre la connaissance et la valeur (14. Congrès Intern. de Philosophie Vienne, 1948).
- 5- Les Sciences Humaines sont-elles possibles (Sosyoloji Dergisi No: 4-5, 1949).
- 6- Les Branches de la Sociologie (Sos. Derg. 4-5, 1949).
- 7- Sociologie et Philosophie (Sos. Derg. 6, 1950).
- 8- La Sociologie rurale en Turquie (Sos. Derg. 6, 1950).
- 9- L'immigration et l'établissement des Turcs en Europe (Actes du 14. Congrès intern. de Sociologie, Roma 1950).
- 10- Mehmet İzzet et Prince Sabahaddine (Actes du 14. Congrès intern. de Soc. Rome 1950).
- 11- La vie Familiale en Turquie (Revue des Familles dans le Monde No: 1, 1950).
- 12- L'Orient et l'Occident (Sos. Derg. 7, 1952).
- 13- Les tensions sociales et les relations interculturelles (Sos. Derg. 7. 1952).
- 14- La Circulation des Valeurs (Sos. Derg. 8, 1953; Tirage à part)
- 15- De l'hétérogénéité ethnique à l'homogénéité culturelle (Sos. Derg. 9. 1954).
- 16- Sociology in Turkey (pp. 48-57) Ghurye Felicittaion Volume, edit. by Kapedia, Bombay 1954).
- 17- Un aperçu bibliographique du problème des réfugiés en Turquie (Sos. Derg. 10-11, 1956).
- 18- La Féodalité est-elle une catégorie historique ou bien une forme sociale (Sos. Derg. 10-11, 1956).
- 19- Le Changement du Code Civil et sa répercussion sociale en Proche-Orient (Actes du 3. Congrès Mondial de Soc. 1956, Amsterdam).
- 20- La Realisation Sociale de la Valeur Esthétique, Yıllık Araştırmalar Dergisi C.I., 1956, Ank. 1957.

- 21- La Morale Sociale des classes moyennes en Turquie et en Proche Orient (Sos. Derg. 12, 1958).
- 22- Sociologie de Cuvillier et problèmes actuelles (Sos. Deg. 13-14 1959).
- 23- Humanisme et littérature épique en Turquie (Orientalia Suecana, 1959. Uppsala).
- 24- Aperçu générale de l'évolution des immigrations en Turquie (pp. 220-240, Bulletin, Intern. organe de l'Association Int. de l'Etude du Problème des Réfugiés 1959, No: 3).
- 25- Durkheim et l'enseignement de Sciences Sociales en Turquie (Sos. Derg. 1960.)
- 26- Evolution de la condition féminine en Turquie (Sos. Derg. 1960).
- 27- Quelques Notes sur le Problème des Valeurs et de la Croyance. Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg. 1958-1959, C. VII, Ank, 1960.
- 28- L'Occidentalisme en Turquie, Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg. 1960, C. VIII, Ank. 1961.
- 29- The Influence of Islamic Thought on Western Philosophy, Şarkiyat Mecmuası, IV. Cilt, 1961 İst.
- 30- La Philosophie d'al-Kindi. Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg. C. X. 1962. Ank.
- 31- Les Traductions en Turc de Certains Livres d'al-Ghazali, Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg. 1961, C. IX, Ank. 1962.
- 32- Die Modernisierung der Türkei und die Pionier der modernen Türkischen Denker, İlahiyat Fak. Derg., C. XI, 1963.
- 33- L'İslâm en face du Problème Orient et Occident. Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg. 1964, C. XII, Ank, 1964.
- 34- Probleme der Mittelschichten in Entwicklungsländern, Sonder Abdruck: (Einige Ergebnisse der Mittelstandsforschung in der Türkei, Köln 1965)
- 35- L'Amour Divin et la danse Mystique, Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg. 1966, C. XIV, Ankara 1967.

- 36- L'école Wudjûdite et son influence dans la pensée Turque (Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, 1969, s. 16).
- 37- Le néo-organicisme en Sociologie (XX. Congrès Intern. de Sociologie, Rome 1969).
- 38- Les vestiges des cultures paiennes dans les moeurs et les coutumes anatoliennes (Congrès de Turkologie à Strasbourg, 1970).
- 39- Sociologie du Developpement National (Publié par l'Institut National de Statistique, Ankara, p. 19. VII. Dünya Sosyoloji Kongresi, Varna için, 1970.)
- 40- Les Formes de L'impérialisme (Annales de l'université d'Ankara 1971).
- 41- Les origines de la culture nationale en Turquie (Annales de de l'Université d'Ankara, 1972).

MAKALE ve TEBLİĞLER

- 1- Feryad. Vatan Duyguları, 1918
- 2- Stuart Mill ve Felsefesi "Sudi Kütüphanesinin çıkardığı dergide tefrika edilmiştir, 1919.
- 3- İznik Müdafaası, "Battal Destanına Giriş", 1922.
- 4- Anadolu Tarihinde Dinî Ruhiyat Müşahedeleri; Mihrab Mecmuası, Sayı: 13-14, 1924.
- 5- Dinî İctimaiyat, Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası, Yıl: I, 1927.
- 6- Heyecan, Teheyyüciyat, İntihar, Potlaç, Dinî Sosyoloji, İnsanı Edebiyatın İctimai Kökleri; Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası, İstanbul 1927 - 30.
- 7- Bizde Fikir Cereyanları; Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası, C. I, sayı: 4, 1927.
- 8- Cemiyet ve Marazî Şuur; Felsefe Yıllığı, C. I. 1931.
- 9- Şehir ve Sosyoloji; İstanbul Belediye Mecmuaları, Seri makale, İst. 1931.
- 10- Din ve Akıl; Mülkiye Mecmuası, Yıl: 2, Sayı: 18, İst. Eylül 1932.

- 11- Kıymetlerin Tekâmülü; Mülkiye Mecmuası, Sayı: 14. Mayıs 1932.
- 12- Şahsiyetin İctimai Şartları; Mülkiye Mecmuası, Sayı; 17, İst. Ağustos 1932.
- 13- Te'lifçiliğin Tenakuzları; Mülkiye Mecmuası, Yıl: 2-3, Sayı: 19-25, İst. 1932. Nisan 1933.
- 14- Dalgalar ve Cisimecikler; Felsefe Yıllığı, C. II. 1935.
- 15- Çağdaş Fizikte Determinizm ve İlliyet; Felsefe Yıllığı, C. II., 1935.
- 16- Muasır Alman İctimaiyatı; Ülkü Mecm., C. 7, Sayı: 41, Temmuz 1936,
- 17- Tanzimattan Sonra Türkiye'de Fikir Hareketleri; Tanzimatın 100. Yıldönümü Kitabı, 1937.
- 18- İlimin Terakkisinde Türklerin Rolü; Yücel Mecmuası, C. 5, Sayı: 28, İst. Haziran 1937.
- 19- Tanzimata Karşı; İnsan Mecmuası, C. I, Sayı: I, İst. 15 Nisan 1938.
- 20- Medeniyetin Yürüyüşü; İnsan Mecmuası, C. I, Sayı: 2, İst. 15 Mayıs 1938.
- 21- İmparatorluğun Tekâmülü; İnsan Mecmuası, C. I, Sayı 3; İst. 14 Haziran 1938.
- 22- İmparatorlukların Alt Bünyesi; İnsan Mecmuası, C. I, Sayı: 4, İstanbul, 15 Temmuz 1938.
- 23- İmparatorlukların Alt Bünyesi; İnsan Mecmuası, C. I, Sayı: 5, İst. 1938.
- 24- İlim Bitaraf mıdır? İnsan Mecmuası, C. I, Sayı: 6, İst. 1938.
- 25- Anket Monografik ve Memleket; İnsan Mecmuası, C. I, Sayı: 6, İst. 1938,
- 26- İslâm Felsefesinde Akıl ve İman Meselesi; Felsefe Semineri Dergisi, I, İstanbul 1939.
- 27- Ziya Gökalp'm Tenkidi; Çağır Mecmuası, C. 7, Sayı: 81, 1939
- 28- Durkheim, Yeni Adam Mecmuası, Sayı: 225, İst., 20 Nisan 1939.

- 29- Tanzimat ve Humanizma; İnsan Mecmuası, C. 2, Sayı: 9, İst. I Şubat 1939.
- 30- Osmanlı Saltanatında Toprak Sistemi; İnsan Mecmuası, C. 2, Sayı: 9, İstanbul, 1 Şubat 1939.
- 31- İş Hakkında; İnsan Mecmuası, Cilt: 2, Sayı: 10, İstanbul 1 Mart 1939.
- 32- Totemizm Etrafında Münakaşalar; İnsan Mecmuası, C. 2, Sayı, 11, İstanbul, 8 Nisan 1939.
- 33- Türkiye'de Pozitivizm Temayülü; İnsan Mecmuası, C. 2, Sayı: 11, 1939.
- 34- Türkiye'de İdealizm Temayülü; İnsan Mecmuası, C. 2, Sayı: 12, 1939.
- 35- Türk Tarihinde Mezhep Cereyanları; (T. Harimi'nin Kitabına not) Kanaat Kitabevi, İst. 1940, Ahmet Sait Matbaası.
- 36- Sanat ve Cemiyet; İnsan mecmuası, C. 3, Sayı: 1-13, İst. 1 Nisan 1941.
- 37- Sosyolojinin Mevzuu ve Usulü; Sosyoloji Dergisi, C. I, Sayı: I, 1941-42.
- 38- Hukuk ve Cemiyet; İş Dergisi, Sayı: 30-31, İst. 1942.
- 39- Sosyolojinin Mevzuu ve Usulü; Sosyoloji Dergisi; Sayı: 1, İst. 1942. Rıza Coşkun Matbaası, "İst. Üniv. Ed. Fak. Yayımları".
- 40- İçtimai Araştırmalar, Köy ve Kasaba Monografisi: Sosyoloji Derg., Sayı: 1, İst. 1942, "İst. Üniv. Ed. Fak. Yay.".
- 41- Halk ve Aydınlar; Ülkü Dergisi Yeni Seri, C. 2, Sayı: 23, 1 Eylül 1942.
- 42- Kültür ve İş; Ülkü Mecmuası, Yeni Seri; C. 3, Sayı: 29, 1942.
- 43- Yeni Bilgi Teorisinde Kanun Fikri; Adımlar Mecmuası, Cilt: I, Sayı: 2, Ankara, Haziran 1943.
- 44- İlim Karşısında Tarih; Adımlar Mecmuası, Cilt: I, Sayı: 5, 6. Ankara, Eylül 1943, Ekim 1943.
- 45- Yeni Felsefe Cemiyeti Ve Türkiye'de Felsefe Cemiyeti'nin Tarihçesi; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 2, 1943.

- 46- İctimaî Üst Yapı Olarak Hukuk Tetkiklerine Giriş; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 2, İstanbul 1943, Rıza Coşkun Matbaası. "İst. Üniv. Ed. Fak. Yay."
- 47- Hukuk Sosyolojisinin Unsurları; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 2, İst. 1943, Rıza Coşkun Matbaası, "İst. Üniv. Ed. Fak. Yay."
- 48 Tasavvuf Psikolojisi, Üniversite Konferansları 1944-1945, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 307, İstanbul, 1946.
- 49- İktisadî Sosyoloji; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 3, 1945-1946.
- 50- Sosyolojinin Dalları; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 4-5, 1946-1947.
- 51- Kıymet Nazariyesi Dersleri (İst. Üniv. Ed. Fakültesinde verilmiş Ders Notları), 1945-1949.
- 52- Tanzimat Devrinde Türkçülük; İst. mecm., C. 5, Sayı: 54, İst. 15 Şubat 1946.
- 53- Türkiye Dışında Türkçülük, Realist Ve İlmî Türkçülük; İst. Mecm., Sayı: 55 İstanbul, 1 Mart 1946.
- 54- Hayalî, Siyasî ve Hakikî Türkçülük; İst. Mecm., C. 5, Sayı: 56, İst. 15 Mart 1946.
- 55- Türkçülük Anlayışımız; İst. Mecm., C. 5, Sayı: 56, İst. 15 Mart 1946.
- 57- Bizde Türkçülük. Geçiktiren Sebebler-Doğuşu-Büyüyüşü; İst. Mecm. C. 5, Sayı: 53, İstanbul 1 Şubat 1946.
- 48- Biz Cemiyete Ne Borçluyuz? Bir Ömür mü, Jest mi? İstanbul Mecmuası, C. 6, Sayı: 60, İst. 15 Mayıs 1946.
- 59- Hıristiyanlık ve Puta Tapan Dinler; İstanbul Mecm., C. 6, Sayı: 62, İstanbul 15 Haziran 1946.
- 60- İslâmiyette Eski Dinlerin İzleri; İst. Mecm., C. 6, Sayı: 63, İstanbul 1 Temmuz 1946.
- 61- Demokratik Cemiyetlerde İleri Geri; İst. Mecm. C. 6, Sayı: 64, İstanbul 15 Temmuz 1946.
- 62- Fransız İhtilâli ve Eski Rejim; İst. Mecm. C. 6, Sayı: 65, İst. 1 Ağustos 1946.
- 63- Şark Ve Garb; İst. Mecm. C. 7, Sayı: 70-71, İstanbul 1 Kasım 1946.

- 64- Medeniyette İlerleme ve Gerileme; İst. Mecmuası, C. 7, Sayı: 74-75, İstanbul 31 Aralık 1946.
- 65- İktisadî Sosyoloji Üzerine Notlar; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 3, İstanbul 1946 Arkadaş Matbaası, "İst. Üniv. Fak. Yay.".
- 66- Önsöz, Felsefe Tercümeleri Dergisi, I. Cilt, I. Sayı, 1947, İstanbul.
- 67- Maine de Biran, Takdire Uğramış Olan Muhtıraların Kısaltılması; Çev: Hilmi Ziya Ülken; Felsefe Tercümeleri Dergisi I. Cilt, I. Sayı. 1947 İst.
- 68- Türk Felsefe Dilinin Gelişmesi; Felsefe Tercümeleri Dergisi, I. Cilt, I. Sayı; 1947 İstanbul.
- 69- Sosyolojinin Dalları; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 4-5, İst. 1949, Pulhan Mat. "İst. Ed. Fak. Yayını, 1947-1949."
- 70- İnsanî İlimler Mümkün müdür? Sosyoloji Dergisi, Sayı: 1-5, 1947-1949.
- 71- İctimaî Bünyemiz ve Öğretim Sistemi; Bilgi Dergisi, Cilt: 3,
- 72- Filozof Mehmet İzzet; Bilgi Dergisi, Ziya Gökalp Sayısı, C. 3, Sayı: 31, İstanbul 1 Kasım 1949.
- 73- Ernst von Aster ve Bilgi Teorisi; Felsefe Arkivi, Cilt: II, Sayı: 3, İstanbul 1949.
- 74- Ebu'l-Bereqât Bağdadî; Felsefe Arkivi, Cilt: II, Sayı: 3, İstanbul 1949.
- 75- Anadolu Destanına Giriş; Şadırvan Dergisi, 1949.
- 76- Üniversite Sitesi; Sosyoloji Dünyası Dergisi, C. I, No: I, İst. 1951, Kardeşler Basm. "Türk Sosyoloji Cemiyeti Yay.".
- 77- Türkiye'de Köy Sosyolojisi; Sosyoloji Dünyası Derg., C. I, No: I, İstanbul 1951, Kardeşler Basm. "Türk Sosyoloji Cemiyeti Yay.".
- 78- Radyonun İctimaî Tesirleri Üzerinde Sosyolojik Anket; Sosyoloji Dünyası Derg. C. I, Sayı: 1, İst. 1951, Kardeşler Basm. "Türk Sosyoloji Cemiyeti Yay.".
- 79- 1950 Zürih Milletlerarası Sosyoloji Kongresi; Sosyoloji Dünyası Derg., C. I, No: I., İst. Kardeşler Basm. 1951. "Türk Sosyoloji Cemiyeti yayını".

XVIII

- 80- Sosyolojinin Sınırları; Sosyoloji Dünyası Derg., C. I, No:1, İst. 1951, Kardeşler Basm. "Türk Sosyoloji Cemiyeti yay."
- 81- Hukuk Ve Cemiyet; İş Dergisi, C. 19, Sayı: 138, İst. 1 Şubat 1953.
- 82- Fatih Devrinde fikir ve Kültür Hayatı; Sosyoloji Dünyası Derg., C. I, No: 3", İst. 1953, Işıl Matbaası, "Türk Sosyoloji Cemiyeti Yay."
- 84- Medeniyetimizin Değerler Sistemi; Türk Düşüncesi Mecm., Cilt: I, Sayı: I. İstanbul 1 Aralık 1953.
- 85- Keyserling'e Göre Türkler; Türk Düşüncesi Derg., C. I, Sayı: 2, İstanbul 1 Ocak 1954.
- 86- Anadolu Köylerine Dair Ciddî Araştırmalar; Türk Düşüncesi Mecmuası, Cilt: 1-2, Sayı: 3, 9, İst. I Şubat 1954, I Ağustos 1954.
- 87- Tarih Boyunca İnsan İdeali; Türk Düşüncesi Mecm., C. I. Sayı: 3, İstanbul 1 Şubat 1954.
- 88- Anadolu Köylerine Dair Araştırmalar (Paul Stirling'in Sakal Sultan Köyü Etüdünden "IV"), Türk Düşüncesi Mecm., Cit: 2, Sayı: 9, 11, İstanbul 1 Ağustos 1954, 1 Ekim 1954.
- 89- Kültür Ve Medeniyet; Türk Düşüncesi Mecm., Cilt: 3, Sayı: 13, İstanbul 1 Aralık 1954.
- 90- Yusuf Ziya Yörükân; Ank. Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.3, 1954.
- 91- Remzi Oğuz Arık; Ank. Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 3, 1954.
- 92- Ziya Gökalp; Bilgi Dergisi, Sayı: 90-91, İst. Ekim-Kasım 1954.
- 93- İbn-i Sina'nın Din Felsefesi; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg. C. IV. 1955.
- 94- Filozof Mehmet İzzet; İş Dergisi, Sayı: 170, İst. 1 Ekim 1955.
- 95- Cemiyette İlk Basın Hareketleri; Siyasi İlim. Mecm., Sayı: 285, 286, 287, 290, 291, 292, 293, 294, 297. İst. Aralık 1954- Aralık 1955.
- 96- İdealizmin Çıkmazları; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, C. V. 1956.

- 97- Bedi'i Değerin İctimai Rolü; Yıllık Araştırmalar Derg., Sayı: 5, Ankara 1956-1957, Türk Tarih Kurumu Basm. "Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Yay." "Türk ve İslâm Sanatları Tarihi Ens. Yay. Sayı: 5".
- 98- III. Dünya Sosyoloji Kongresi; Kültür Dünyası Derg., Sayı: 26 27, Ankara, Temmuz - Ağustos 1956.
- 99- II. Dünya Sosyoloji Kongresi (Liège 1953); Sosyoloji Derg., Sayı: 10-11 İstanbul 1956, Fakülteler Matb. "İst. Üniv. Ed. Fak. Yay.".
- 100- Gönen Bölge Monografisi; Sosyoloji Derg., Sayı: 10-11, İst. 1956, Fakülteler Matb., "İst. Üniv. Ed. Fak. Yay.".
- 101- Kültürümüzün Temelleri: Yeni Adam Mecm., Sayı: 751, İst. 15 Ocak 1956.
- 102- Farabî ve İbni Sina'nın Garb Orta Çağı Düşüncesi Üzerinde Tesirine dair Yeni Bazı Münakaşalar; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg., C. 6, 1957.
- 103- Kâtip Çelebi Ve Fikir Hayatımız "Kâtip Çelebi isimli Kitabın içinde" T.T.K. 1957.
- 104- Demirperde Gerisinde Sosyoloji; İş ve Düşünce Derg. C: XXIII, Sayı: 187-188, İstanbul Mart - Nisan 1957.
- 105- Milletlerarası Sosyoloji Kongresi; İş ve Düşünce Mecm., Sayı: 195, İstanbul 1 Kasım 1957.
- 106- Kültür Değişmeleri: Reform, Dinimizde Reform, Kemalizm Derg., İstanbul Haziran 1958.
- 107- Batıda ve Bizde İrtica; Türk Düşüncesi Mecm., Cilt: 10, Sayı: 56-57, İstanbul 1 Mayıs 1959.
- 108- İctimai Değişme ve İnkilâp; Türk Düşüncesi Mecm., Cilt: 10, Sayı: 6-7, Eski Sayı: 57-58, İst. Haziran - Temmuz 1959.
- 109- Anadolu'da Şehirleşme Hâdisesinin Bazı Neticeleri; İst. 1959 (Çoğaltma, "Pedagoji Cemiyeti 8. Eğitim Kongresi").
- 110- Orta Doğu'nun Sosyolojisi; İş ve Düşünce Derg., C: 25, Sayı: 209 İstanbul 1 Ocak 1959.
- 111- Sanat, Düşünce ve İctimai Bünye; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 13-14, İstanbul 1959, İst. Matb. "İst. Üniv. Ed. Fak. Yay.".

- 112- İptidaîlerde İctimaî Bünye Ve Din; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 13-14, İst. 1959, İst. Matb. "İst. Üniv. Ed. Fak. Yay."
- 113- Türkiye'de Batılılaşma Hareketi. (L'Occidentalisme en Turquie); Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, C. 8, 1960.
- 114- Değerler ve İnanma Problemi Hakkında Bazı Notlar; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, C. VII. Ankara 1960, Türk Tarih Kurumu Basm.
- 115- Ziya Gökalp; Bilgi Dergisi, C. XIII, Sayı: 149, İst. 7 Ocak 1960.
- 116- Sosyolojide Yeni Adımlar; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 1, İst. 1960, Baha Matb., "İst. Üniv. Ed. Fak. Yay."
- 117- Sosyolojide Yeni Adımlar; Sosyoloji Dergisi, Sayı: 15, 1960.
- 118- Sosyal Değişme ve Yeni Organist Teori; "Institut de Sociologie 1960".
- 119- Türkiye'de Kadın Hayatı Tekâmülü, 1960 (Konferans).
- 120- Ruh Sağlığı Ve Cemiyet; Eğitim Hareketleri Dergisi, C: VII, Sayı: 83-84, Ank. Kasım - Aralık 1961.
- 121- Ruh Sağlığı Ve Cemiyet Meselesi; Med. Sosyal Sağlık Dergisi, C: I, Sayı: 2 İstanbul Kasım 1961.
- 122- Türkiye'de Toprak Reformu (I); Balkanoğlu Ltd. Şti., Ank. 1961. "TODAI Enst. Yay. İdarî Reform Serisi, VI."
- 123- Kitap Tahlilleri: (Raymond Aron, La Société Industrielle et la Guerre; Lucien Goldmann, Recherches Dialectiques; Robert King Merton Eléments de Méthode Sociologique, Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg., C. IX, 1962.
- 124- Ord. Prof Mükrimin Halil Yınanç; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, C. IX, 1962.
- 125- Gazzali'nin bazı Eserlerinin Türkçeye tercümelemleri "Les traductions en Turc de certains Livres d'al-Gazzali "Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg. C. IX, 1962.
- 126- Türkiye'de Toprak Davası; Yön Dergisi, Yıl: I, Sayı: 9, İst. 14 Şubat 1962.
- 127- Türkiye'nin Modernleşmesi ve Bu hareketin öncüleri olan Türk Düşünürleri; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg., C: XI, 1963.

- 128- İslâm Felsefe Ve İtikadının Garbe Tesiri; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg., Cilt: X, Ank. 1963. Ank. Üniv. Basımevi.
- 129- Şark-Garb Problemi Karşısında İslâmiyet (L'İslâm en Face du probleme Orient et Occident), Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg. C: XII, 1964.
- 130- Prof. Kâmuran Birand; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, C. XII, 1964.
- 131- Rıfki Melûl Meriç; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, C. XII, 1964.
- 132- Doç. Dr. İsmail Tunah, Felsefenin Işığında Modern Resim; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, C. XII, 1964.
- 133- Macar İhtilâli; Hayat Tarih Mecmuası, Sayı: 1, İstanbul Şubat 1965.
- 134- Ziya Gökalp'e Dair Fikir ve Sanatta Hareket Dergisi, Sayı: 33, İst. Eylül 1968.
- 135- Mükrimin Halil Yınanç için İntibalar; Yeni Mülkiye Tarihi Ve Mülkiyeliler IV. Cilt, Sayfa 1715-1718, Ank. 1968-1969, Mars Matb.
- 136- Anadolu Örf ve Adetlerinde Eski Kültürlerin İzleri; Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Derg. C. XVII, 1969.
- 137- İslâmdan Önce Türkler Hangi İnançta idiler? Yeni İnsan Dergisi, Sayı: 73-79, 83, 1969.
- 138- Ali Turan, Hüseyin Zade Ali; Yeni İnsan Derg. 1969.
- 139- Eğitim Krizinin Kökleri Ve Üniversiteler; Ank. Üniv. Eğitim Fak. Derg. 1970.
- 140- Batı Üniversitelerinin Gelişmesi, Lâiklik Ve Fikir Hürlüğü İçin Savaş; Ank. Üniv. Eğitim Fak. Derg. 1970.
- 141- Roman Üzerine Düşünceler; Yeni İnsan Derg. 1970.
- 142- Bir Türk Sitesinin Kuruluşu; Yeni İnsan Derg. Sayı: 86, 1970.
- 143- Ali Turan, Hüseyin Zade Ali; Yeni Dergi, 1970.
- 144- Türk Milletinin Kökleri Ve Vatana Yerleşme; Tercüman Gazetesi (3 Eylül, 28 Eylül, 18 Ekim, 3 Kasım) 1971.

- 145- Vakıf Sistemi Ve Türk Şehirciliği; Vakıflar Dergisi, C. IX, 1971.
- 146- Yunus'ta Tasavvuf Ve Halk Ruhunun Türk Şiiri ile Birleşmesi; (Şelçuklu Araştırma Enstitüsünün 26-28 Mayıs 1972 de hazırladığı seminere verilen Tebliğ).
- 147- Kültürümüzün Doğuşu ve Gelişmesi; (Milli Kütüphanede verilen Konferans) 1972.
- 148- Millî Eğitim Üzerine Düşünceler; Pedagoji Dergisi, Mart 1973.
- 149- Lâiklik; 50. Yıl Kitabı; Ank. Üniv. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ank. Üniv. Basımevi. 1973.
- 150- Cumhuriyet Devri 50 Yıllık Türk Eğitimi; 50. Yıl Kitabı, Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Yayınları, Ank. Üniv. Basımevi, 1973.
- 151- Türkiye Tarihinde Sosyal Kuruluş Ve Toprak Rejiminin Gelişmesi, (Osmanlılara Kadar); Vakıflar Dergisi, C: X, 1973.
- 152- Prof. Hikmet Birand; Ank, Üniv. İlahiyat Fak. Derg. Cilt: XIX, 1973.
- 153- Türk Kozmogonisi, Türk Mitolojisi, Türk Hikmeti, Teknik Tefekkür. Ankara Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, 53 S. Türk Tarihinin Ana Hatları Serisi; 1, No: 41".
- 154- Mevlâna ve Yetiştığı Ortam. Bildiriler; Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 135, Ankara 1973.
- 155- Yunus Emre'de İnsanlık Ve Evrensellik (Yunus Emre Semineri, 1971) (Akbank'ın yayınladığı bildiriler kitabında çıkmıştır.)
- 156- Malazgirt Savaşı'nda Hıristiyan Türklerin Rolü; Selçuklu Araştırmaları Derg. IV. Ciltte çıkacak.

Ülkü, Şadırvan, Türk Düşüncesi, Eğitim Hareketleri gibi dergilerde, "Sosyolog Gözüyle" başlığı ile Yeni Sabah Gazetesinde; Son Telgraf, Tan, Tasvir, Tanin, Vatan, Öncü, Milliyet, Cumhuriyet, Tercüman, gazetelerinde, Sosyal ve Millî Tarihe ait daha bir çok yazıları neşredilmiştir.